

فضیلت آزاداندیشی؛ تعریف و انواع

ابوالقاسم فنایی

دانشگاه مفید

خلاصه:

«آزاداندیشی» یا سعه صدر از دیرباز به عنوان یکی از ویژگی‌های مثبت مورد مدح و ستایش بسیاری از انسان‌ها بوده است، هرچند در مورد سرشت، مقتضیات، کارکرد، قلمرو و ربط و نسبت آن با سایر فضایل در میان صاحب‌نظران اختلاف‌نظرهای جدی وجود داشته و دارد. ارزش و اهمیت آزاداندیشی تا حدود زیادی، اگر نگوییم کاملاً، به نقش و تأثیر آن در فعالیت ذهن شخص در فرایندهایی همچون کسب معرفت، شکل‌گیری باور، بازنگری باور، نقد، ارزیابی، داوری، گفتگو و استدلال، و به تبع آن، به نقش و تأثیر آن بر کنش و واکنش گفتاری و رفتاری وی نسبت به دیگران بازمی‌گردد. از میان فیلسوفان دو گروه بیشتر از دیگران به آزاداندیشی پرداخته و ابعاد گوناگون آن را کاویده‌اند: یکی فیلسوفان تعلیم و تربیت و دیگری معرفت‌شناسان.

برخی از پرسش‌های اصلی که در ادبیات بحث درباره آزاداندیشی مورد بررسی قرار گرفته به شرح زیر است:

- (۱) آزاداندیشی به چه معناست؟
- (۲) آزاداندیشی خصلتی درجه اول است یا خصلتی درجه دوم؟
- (۳) آیا آزاداندیشی «فضیلت» است؟
- (۴) اگر آری، یکی از فضایل عقلانی / معرفت‌شناسانه است و / یا یکی از فضایل اخلاقی و / یا یکی از فضایل نقادانه؟
- (۵) آیا آزاداندیشی فضیلتی است مستقل از سایر فضایل، یا صرفاً ترکیبی از فضایل دیگرست، یا صرفاً نام دیگری است برای عقلانیت یا تواضع عقلانی؟

۶) رذیلت یا رذایلی که در تقابل با آزاداندیشی قرار دارند، کدام‌اند؟

۷) چرا به آزاداندیشی نیازمندیم؟

۸) آیا آزاداندیشی با داشتن باورهای عمیق و استوار، از جمله باورهای دینی و اخلاقی

ناسازگار است؟

۹) کی و کجا و تا چه حد باید آزاداندیش بود؟

این‌ها بخشی از پرسش‌هایی است که دربارهٔ آزاداندیشی قابل طرح و نیازمند پاسخ‌گویی است.

در مقالهٔ حاضر صرفاً به پرسش اول و دوم می‌پردازیم، و در این راستا برخی از تعریف‌های

پیشنهادشده را به تفصیل طرح و بررسی خواهیم کرد.

زمان: دوشنبه، ۱ آذر ۱۳۹۵، ساعت ۱۶ الی ۱۸

مکان: میدان شهید باهنر، پژوهشگاه دانش‌های بنیادی (مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات)،

پژوهشکده فلسفه تحلیلی، سالن شماره ۱